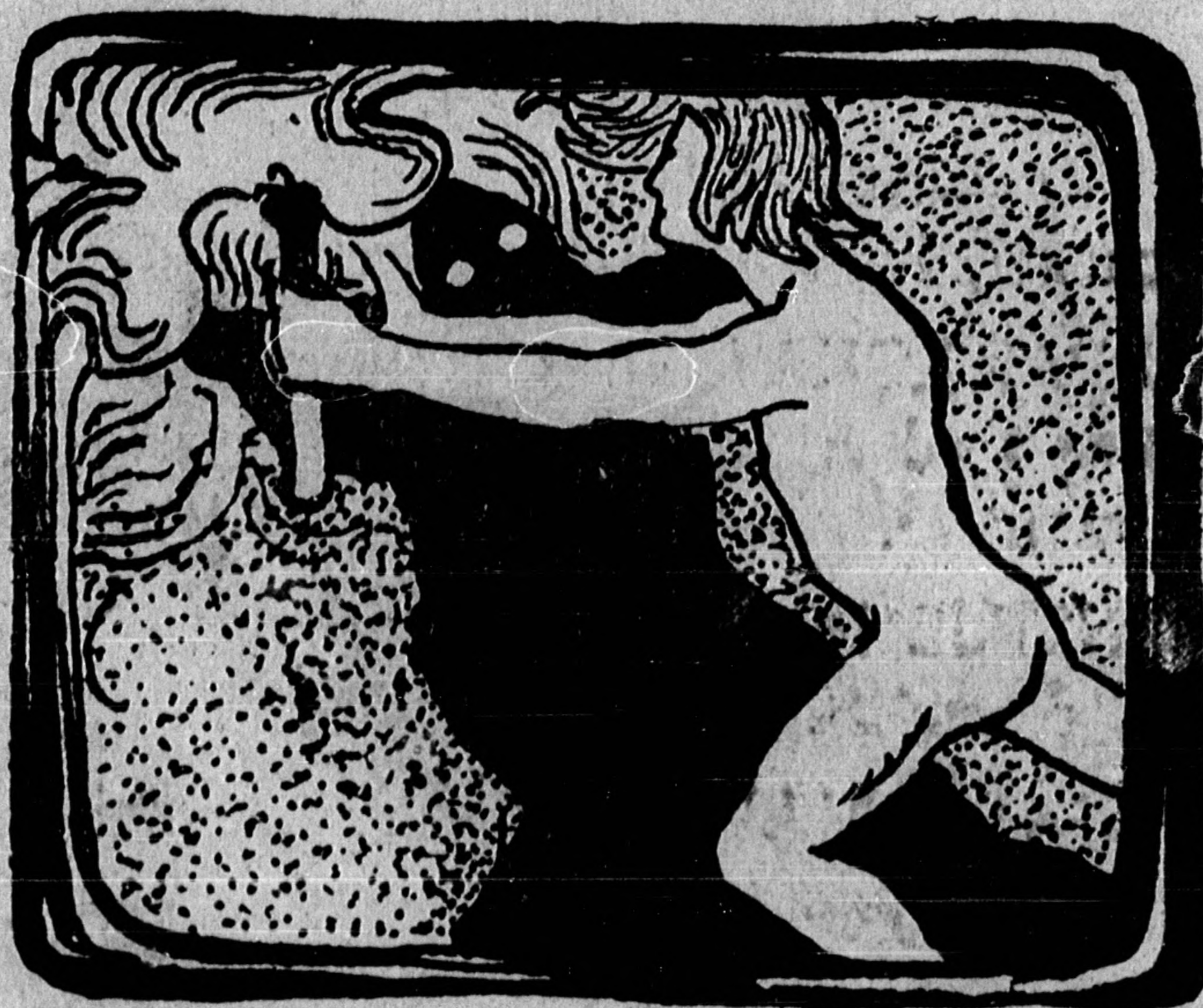
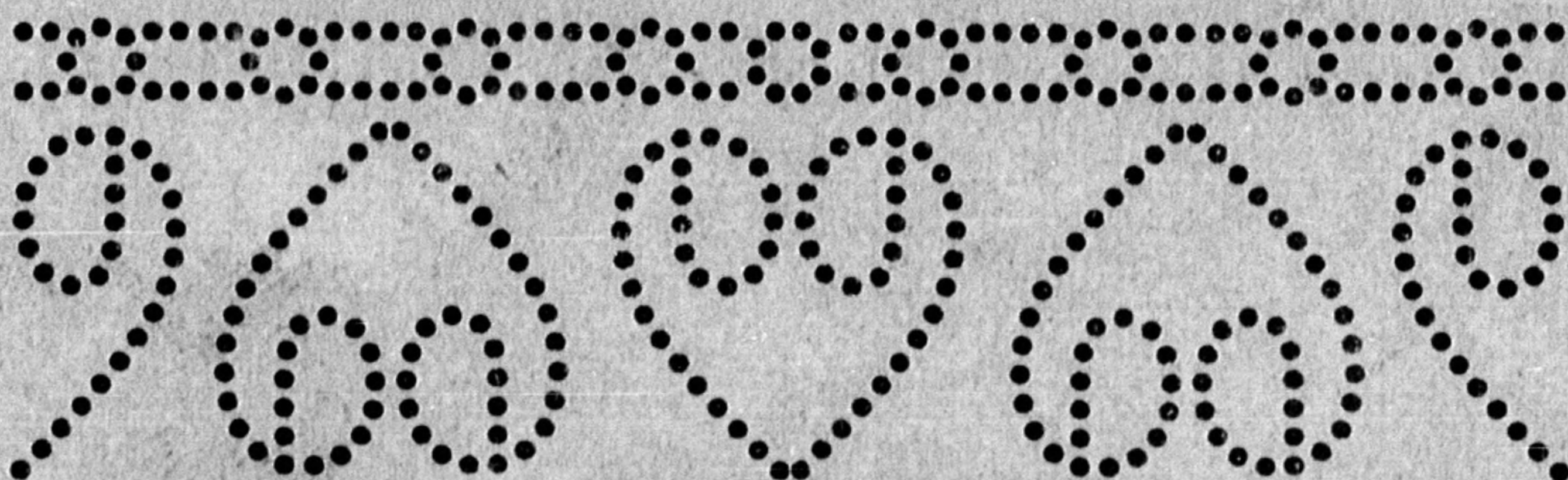

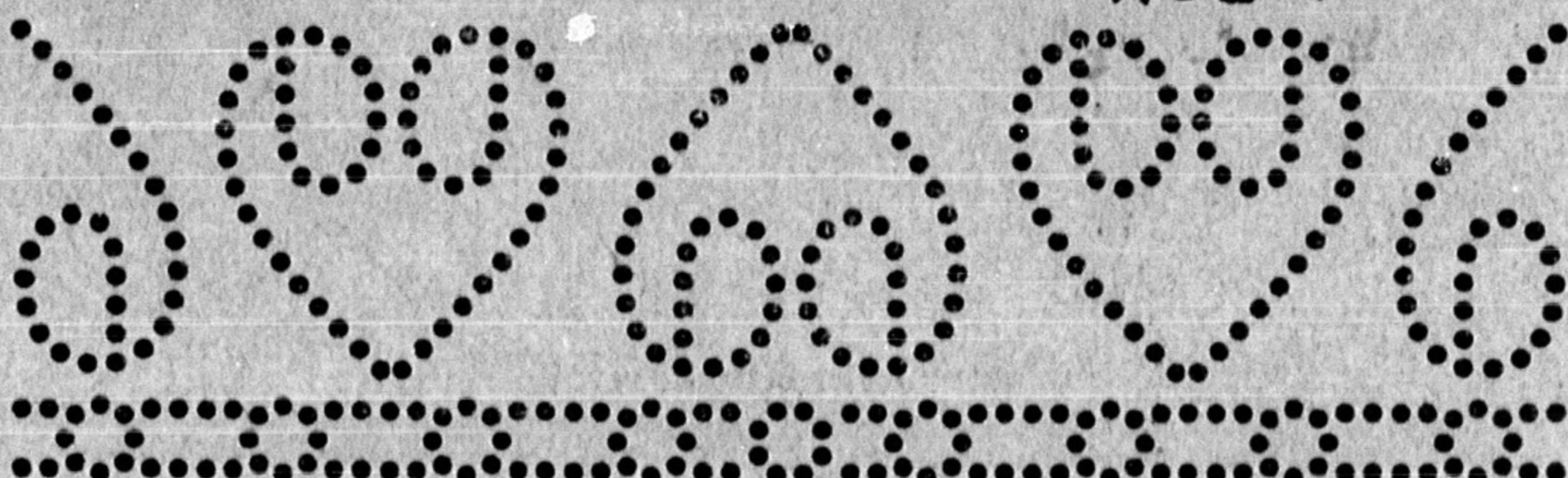
1912. NOVEMBER 16.

A Haladás

TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KRITIKAI LAP

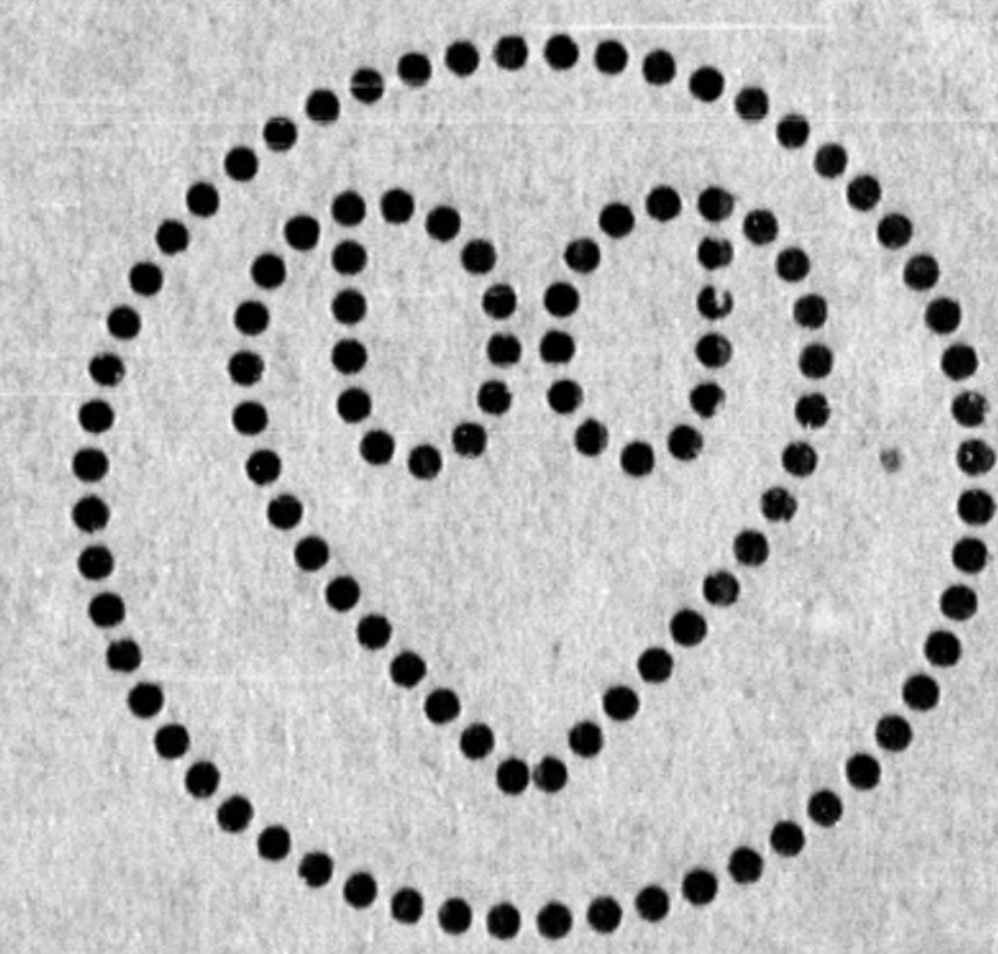
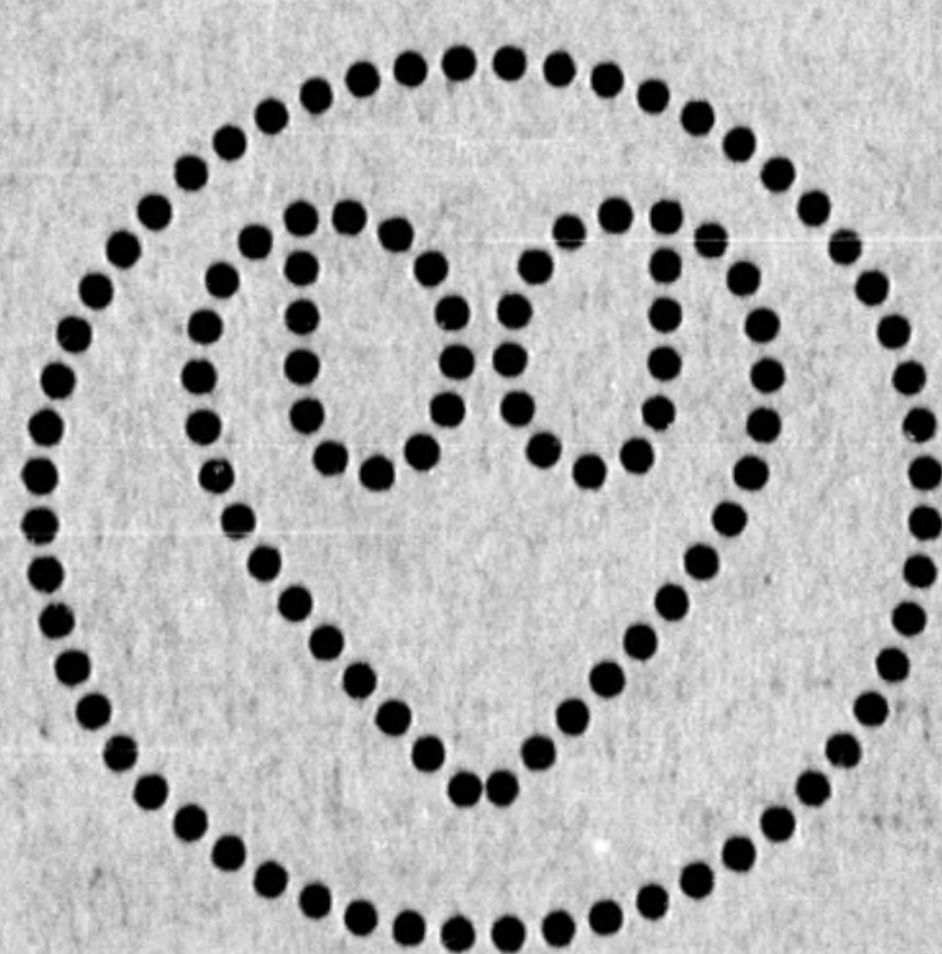

ACS F

FŐSZERKESZTŐ
STETTNER TAMÁS

NY. ELLENZÉK-NYOMDAI MŰINTÉZET
MARTINOVITS ANDOR KOLOZSVÁRT.

ERDÉLYI BANK

és Takarékpénztár Részv.-T.

Kolozsvár, Mátyás király-tér 32.

A BANK ELFOGAD ÉRTÉKEKET takarékpénztári könyvekre, folyószámlákra, és a kifizetés nélküli visszafizetési kötelezettség nélkül.

LESZÁMITOL VÁLTÓKAT, utalványokat, járadékokat, chekeket, kisorsolt értékeket stb.

ÉRTÉKPAPIROKAT és idegen pénznemeket elad, vásárol, előleget ad értékpapírokra folyószámlán és előre meghatározott időre.

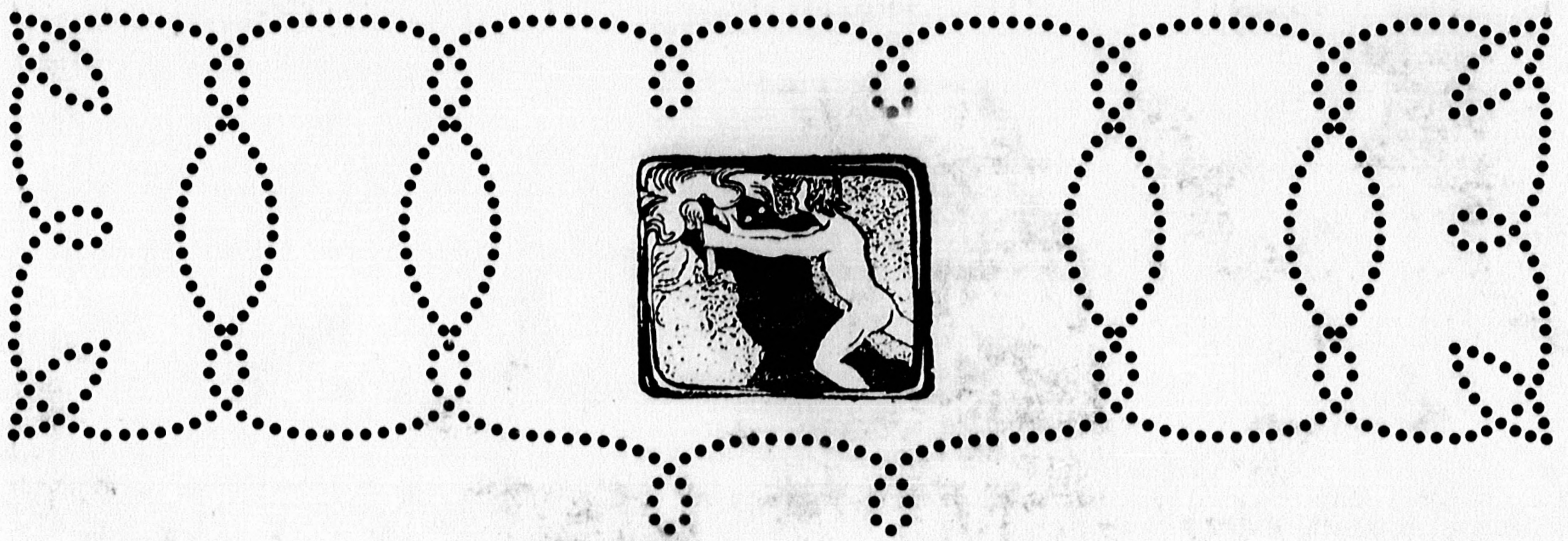
DIJMENTESEN BEVÁLT szelvényeket és elvállalja a számlák revízióját.

KIBOCSÁT UTALVÁNYOKAT, chekeket, hiteleveleket bármily kölföldi piacra.

Rendelkezésre tart a felek saját zárjai alatt tűz- és betörésmentes páncél-szekrényeket. (Safe deposits.)

Nagyobb ládába csomagolt és a fél pecsétjével ellátott ezüst és aranyemüek vagy más értéktárgyak külön célra berendezett tűz- és betörésmentes szobában őriztetnek.

Üzleti órák: d. e. 9-től fél 1-ig és d. u. 3-tól 5-ig.

LEHÁR FERENC.

A művészet minden ága nagy reformokon ment keresztül rövid idő lefolyása alatt és ezek a reformok nem hagyták érintetlenül a színpadi művek egy, bár nem hosszú multra visszatekintő fajtát, az operettet sem. Mint majdnem minden újítást, úgy az operett kissé magasabb művészi fokra való visszahelyezésének törekvését is legelőször francia komponistáknál észlelhetjük, akik a színpadi termékek e könnyed alakjának konvencióját kissé, de bátor kézzel megbolygatták. Az úttörők megkezdett munkája követőkben nem szűkölködött; nem hagyta hidegen a magyar zeneszerzőket sem és minthogy a közönség is — ez a mindent irányító és befolyásoló potentát — hajlandó volt elfogadni, élvezni és úgy-ahogy megérteni az újítást, lépcsőről-lépcsőre haladva igyekeztek ahhoz a magaslathoz, (melynek legmagasabb pontjára eddig Jacobi Viktor jutott el) amelyen már ez a műfaj is megüti a művészi mértéket.

És Lehár Ferenc, ez, a magát a szükséghez képest magyarnak mondó, de életének és művészetének egyetlen mozzanatában ezt nem mutató operettkirály az operettimádók szomorúságára és a muzsikusok megnyugvására néhány évig hallgatott. S most íme megint megszólalt, — de ő sem egészen úgy, mint eddig. Koturnussal, pápaszemmel és egy vastag vezérkönyvvel megint beállított. Komoly és modern muzsikát hoztam — mondja ő és zenei nagyképűsködésével félre tudta vezetni a potentátot, amely abban a

legjobb lelkiismereti meggyőződésében, hogy „íme ő azt mondja, hogy ez modern muzsika és én élvezem, tehát nagyszerű ember ez a Lehár, de igazán nagyszerű vagyok én is“ — tapsolva leborult önmaga és a nagy alkotás előtt. És jól járt az, aki így járt; aki nem látta meg a koturnus mellett a lólábat és nem látta a pápaszem mögött a kajánul mosolygó szemét, amint meglepődéssel szemléli, hogy mennyire becsapta a közönséget. Szerényen, de a megnyugvásnak egy nemével észlelem, hogy azoknak körében, akik meghallgatták az ő „újjászületését“, nem mindenütt volt meg ez a hatás. A muzsika terén csak valamivel is intelligensebb fül nem hagyta félrevezetni magát ettől a pseudo-komolykodástól, amely amennyire alakos, ép annyira izléstelen is és inkább beteges érzelgősség, mint komolyság és még kevésbé modernség.

A modern muzsika hiszekegy-jével, illetve tízparancsolatával legyünk tisztában. Ne menjünk mélyebbre a dalírásnál, mert az operett, különösen egy Lehár-operett nem olyan egységes koncepciójú, hogy ilyen irányban diskurálhassunk róla. (Mert egy régi érzés újbóli feltámadásakor ismételt motívum még nem jelenti a szerves egészet.) Ha nem is izig-vérig modern egy zenemű, még sem szabad elfelejteni, hogy az újszerűséget és komolyságot nem csupán a hangszerelés (Lehárnál értsd: szét- és agyonhangszerelés) adja meg, hanem ezt már a legegyszerűbb dallam vezetésénél éreztetni kell (akinek nem a vére hozza ezt magával) és az első fűszert a harmonizálással kell megadni. A hangszerelésben már régi mesterektől is tanulhatunk, akik — nem tisztelet a kivételnek — ésszel és érzéssel szólaltatták meg az egyes instrumentumokat, alkalomszerűen az érzésekhez, amelyeket festeni kell. Talán a hangutánzó, az érzéki és bármily ékes szónak nincsen meg az a karaktere, nem tud annyira jellemezni, mint amennyire kifejező egy-egy hangszer színe és megkapó, ha az uralkodó érzésnek tolmácsául észszerűen használjuk. Ha a férfi tréfál, szóljon a fágott, ha incselkedik egy asszony, kísérje a magas klárinett, ha szóval nem lehet kifejezni a szerelmet, ott van segítségül az oboá és a hárfa, s ha már nem bírja valaki az élet súlyát, de még

mindig küzd, — a szordínált kúrtnél mi sem beszél jobban. S ha elbukott, a zenekar bús diadalu „toutti“-ja tompa csendben haljon el. □

És megjött Lehár egyéniségéhez nem illő komolysággal. A hozzáértő ember már akkor gyanusnak találta a dolgot, amikor harangozták a lapok, hogy „ily komoly — úgy modern“, mert még élénken emlékekben volt a „Cigányszerelem“ affektáltsága. Bizony ne higgye senki, hogy azt hozott Lehár, amit ígért. Megint csak egy csomó nagyon banális melódiát, amivel ismét megríkatta az érzékeny lelkeket. Régi, már hallott melódia is nem egy van, de pompásan felöltöztetve, úgy, hogy még a hívatott muzsikus füle is zavarba jön és nem tud a nagy káoszból semmit kihámozni. Hát ez a modern dallamvezetés? □

De ha már e dologgal kiegyeztünk, a hármónizálás csalafintasága bámulatba ejt, mert a megengedett disszonanciával értéktelen mutatványokat végez. Bizony nem modern még a hármónizálás akkor, (hogy egy népies példát mondjak, amely azonban eléggé kifejező lesz) hogyha balkézzel c-t, a jobbal pedig h-t verünk a zongorán. — A hangszerelés pedig effektuális, bámulatos. — Csakhogy — egy nagyon mélyre eldugott dallamot fenséges ornamentikájától, az állandó pikkoló, timpani, de főképen nagydob és réztányér-szólóktól nem lehet hallani. Igen szép dolog a színes orkesztrálás, de nem cirkuszi mutatványoskodással rokon formában.

De alkudjunk meg egy pillanatra. Nem az ő eddig használt és megszokott könnyed formája az, amiért el lehet ítélni, mert akkor operett-muzsikus volt és semmi egyéb. De most, amikor határozottan ki akarja csikarni a hívatásosoktól a „művész“ jelzöt és nem mutat hozzá elegendő alapot, okot és képességet, most nagy-képü és kissé visszataszító. De talán... Mondjuk, majd később...

MESKÓ TIBOR.

Őszi álmok hegedüje.

*Mint őszi csend a búvárok felett
 Ugy ömlik át szívemen a bánat
 S lelkemet, mint sárguló ruhámat
 Dérrel verik a hajnali szelek.
 Csodák, színek, bús szédületek,
 Szerelmek vágya, csendes őszi béke
 S egy színésznőnek rossz emléke.*

*A kávéház is bánatról beszél,
 A páholyok, hol mindég üldögéltünk
 S kutattuk titkát a száz-arcú jövőnek,
 Bizarr álmok, mit aranypókok szönek
 A hervadt múlt színes csodái már.
 Egy csapzott, kósza hajnali madár
 Siratgatja éjszakánkint őket
 Minden a múlté s ami most még éget
 Valami fájó riadt őszi béke
 S egy színésznőnek rossz emléke...*

MADOS GYÖRGY

A SÁRGA BATÁR.

I.

Aki olyan szép, akinek olyan formásak a bokái és a járása olyan ringó és hárász kendőben jár, az vagy egy rákospalotái fűszeresnek lesz a felesége, vagy — akkor a hárászkendő titkos vágyakat, nagy vágyakat takar.

És Böske nagyra vágyott.

II.

A hárászkendőjét nagyon, de nagyon gyűlölte, de mert hogy csak egyetlen egy hárászkendője volt, hát érthető, hogy nagyon, de nagyon vigyázott az egyetlen hárászkendőjére, pedig a hárászkendő ma már nagyon olcsó és van egy bosszantóan rossz tulajdonsága.

Hamar elszakad.

És Böske hárászkendője is elszakadt.

III.

A piacról ment haza és ami még soha meg nem történt vele, — elbukott és a két piculára tojás és tejfel az aszfalton folydogált piszkosan, szomoruan. És ott állott, szemében két könnyel, szomoruan, mint egy akácfa, a melyik nem tudott virágot nyitni a pezsdülő, zsendülő tavaszban.

Szorgalmasan peregték végig arcán a könnyek.

A könnyeken keresztül bámulta, hogyan folyik egymásba a sárga tojás és az édes tejfel, — úgy bámulta, mint a kinek egy világ omlott össze. Eszébe jutott a beteges anyja, akinek olyan riadtan hallgatta éjjeli köhögését. Eszébe jutottak a testvérei és úgy érezte, hogy most ő lett a gyilkosuk, éhen kell halniok miatta.

Öltél... Gyilkos... gyilkos vagy... nem... igen!? mégis...

És sírni, zokogni kezdett keservesen, nehéz, nagy szomorúsággal, úgy, mintha bánatfelhők szomorúság-könnyeket hintettek volna. A mély és ismeretlen szomorúsága hasonlított egy dárdaegyenességű hosszú, végtelenül hosszú alagúthoz, amelynek a tulsó végén a szikrázó napsugárban aranyló kalászkövek ringat egy forró szenvedélyes szél és lányok, meztelen lányok, fejükön tövis nélküli rózsakoszorúval sarlózzák a rengő arany vetést, a duzzadt, az érett, kész vetést... Sarlójuk olyan, mint a korán kelő délutáni hold és dalolnak hozzá s szikrázó táncot járnak körbe. Csendesen zümmögnek valami régi nótát és annak végén kacagásra feslik ajkuk, mint a nyíló mandulavirágok, .. aztán hanyatt fekszenek egy bomlott régi kut körül, fejük alatt egy-egy kévével nézik hosszan, különösen a szenvedélyes kék eget. Sokáig, mereven, mozdulatlanul, fejük alatt egy-egy kévével... S a nap süti a szüzi barackvirágos testöket... Süti őket izzóan, mint egy elérhetetlen szerelmi vágyakozása egy szegény diáknak a zöldszemű grófné után... Süti erősen és szomoruan... szomoruan a messzeség miatt... és nap nem akart lenyugodni soha ezen a vidéken.

tavaszban virágozni soha nem tudó akácok alatt, feketére meszelt házak állanak... Itt nincs rokona a fehérségnek...

A jó négy paripák szilajon vonszolták a sárga batárt s a sárga batárban Böskét. Magas csúcsokon zörögtek izzó napsütésben... és éjszakára mély völgyek neszfogó fenekén síklott tovább a batár... aztán olyan helyeken mentek, ahol csak holdfényt ismernek a búzavirágok, s ahol ezüstre érik a vetés a holdsugarban a végtelennek tetsző sík vidékeken... Egyszer kősziklákön csattogott a lovak patája, máskor halk muzsikájú mocsarakban jártak szügyig... és folyton szálltak be Böskéhez utasok, akikről soha nem tudta, hogy mikor szálltak ki és hogy hova utaztak. Különös emberek voltak ezek. A lelkük volt különös. A csókuk is különös volt, mert a lelküket csókolták benne s a lelkük olyan volt, mintha egy félkezű kötélverő fonta volna hajókötelekből és selyemszálakból össze és bűgött, mint csonka tornyokban elfelejtett vén harang.

VI.

Másnap reggel részeg fiatalemberek egy gumikerekű kocsit hozattak. Drága kendőkbe burkolták a Böske testét. Valamennyien kezet csókoltak neki és titokban teletömtek pénzzel a ridiküljét. A kocsisnak bemondtak egy külvárosi utcát és a kocsis a lovak közé csapott.

Mint egy kecses ágyunaszád síklott elegánsan a csörömpölő tejes szekerek között tova a karcsu fiakker.

Egy szomorú fiú melléje ült és elkísérte. A részeg fiatalemberek pedig tele szájjal röhögni kezdtek.

És ekkor Böske megértette a kékes hajnali ködből, a füléhez csapódó röhögésből megértette, hogy valami, aminek nem tudott nevet adni s amit ha megneveznénk, rögtön meg is semmisülne, az a titokzatos valami, a mi messziről néz és figyel minket, az nem vett részt az utazásban.

VII.

A szomszédok már ébren voltak. Várták Böskét.

Böskét, aki oly egyszerűen szállott ki a kocsiból, mint a lélek.

A szomorú fiú még egyszer kezet csókolt neki s halkán, templomi áhitattal elkérte annak a lánynak a harisnyakötőjét, akihez egész éjszaka nem közeledett.

Böskének egy pillanatig a fülébe csengett a részeg fiatalemberek kacagása.

Aztán a szemébe nézett a szomorú fiúnak és odaadta a harisnyakötőjét...

VIII.

A kíváncsiskodó és rökönyödött szomszédok közt úgy ment el, mint az Isten a csendben beszélő lelkek között.

Böske érezte, hogy megérkezett a nyíl-egyenes alagút tulsó végére, ahol a nap olyan, mintha sohasem akarna lenyugodni...

Közvetlenséggel és komolyan nyitotta ki a kaput. A szomszédok egy hangot sem mertek szólni.

Benn a szobában megcsókolta a kezét az anyjának, aki őt homlokra csókolta és lefektette.

Nem beszéltek egy szót sem és mindent megértettek.

A szomszédok pedig — akik az ablakon át a szobába leskelődtek — mint a megkorbácsolt kuvaszok somfordáltak vissza házaikba s hitetlenkedve a fejüket rázták.

Lelkem bús szónátáiból.

Néha úgy félek hazamenni: —
 Otthon minden oly ijesztő-idegen,
 Minden oly bántó, oly fenyegetőn furcsa
 Nincs, ki izzó ajkát szelíd csókra nyujtsa,
 Nincs egy barátságos tárgy, egy kedves alak
 És oly szúrón néznek rám a fakó falak,
 Oly halálos hidegen.

És minden oly kinzó-kegyetlen:
 Ugy ijesztenek a büszke bútorok
 És az ablak, mint egy tátongó torok,
 Éhes vigyorgással ásít reám.

Azután este, este, —
 Ha a sötétség, mint egy órjás teste,
 Ráborul a szóttalan szobára,
 Az avult székekre,
 Rozzant bútorok ritka sorára:
 Minden sarokból — jaj, sirva láthatom —
 Szörnyü szemekkel les rám a bánatom.

Ilyenkor borzongva bújok a csendbe,
 Betakarózom a hamvas homálllyal
 S úgy nézem, nézem ijedten esengve,
 A sötét szobán, hogy suhannak által
 Álmos árnyak, komor kísértetek
 S míg egy-egy butor riadtan recseg,
 Bús, szomorú szívvel számlálom
 A virrasztó vekker halk kegyegését:
 Az irigy idő furcsa fecsegését,
 Míg jószívűn megszán az álom
 S nem várva kérdésre, feleletre,
 Elviszi lelkem csodás keletre:
 Messzi mesevilágba —
 Jaj, — csak álomvilágba! . . .

OSVÁTH JERENC.

MINDENEK FELETT.

FANTASZTIKUS DRÁMA I FELVONÁSBAN

IRTA: **STETTNER TAMÁS.** ♦♦♦♦♦♦♦♦

Császár: Mi...isten kegyelméből s a magunk erejéből a világbirodalom császára, köszöntjük kedvelt híveinket.

Mind: Éljen a császár! (A császár és a császárné elhelyezkednek a trónszékeken.)

Császár: Kedvelt híveink! – Pompásan sikerült lakománkon császári szavunkkal, futólag bár, de ígéretet tettünk, hogy a nekünk oly kedves fontosságú napunknak ötletesen érdekes befejezéséről gondoskodunk. A császári szó a mi szívünkben s hitünkben, futólag adva is szent. Hinni merjük, hogy nagy gonddal összeállított befejező ünnepségünk mindenkit ki fog elégíteni, sőt megkülönböztetett szeretetünkkel mindenkor elhalmozott híveinket egyenesen csodálatra ragadja majd. Idegen tollakkal nem kívánunk ékeskedni. Hatalmas trónunkról kijelentjük, tehát, hogy az ötletesen érdekes befejezés udvari orvosunk érdeme. Áldás, öröm, tudás, boldogság és minden egyéb nemesen jó, ami a nyomán születni fog, a mi felette kedvelt orvosunkra fog vetni soha meg nem hálálható fényt. (Folytonosan a fia unott arcvonásait figyelte s most egyszerre hozzáintézi szavait:) Fiam! Aggódva látjuk sugár alakodon a fáradság nyomát. Okosan fenséges arcodon olyan unottak a fiatal vonások. Nemcsak nekünk fáj ez a fenséges unalom. Kora érettségednek erre a kétségtelen külső jelére világbirodalmunk minden alattvalóla aggódó szívvel néz fel. Lásd ezt az aggodást és ne feledd, hogy a te fájdalmad a világ fájdalma is. Fiam! Atyái szívünkkel figyelmeztetünk! A millió ember-szív meleg nyíltsággal szerető aggodalma megköveteli, hogy a te fenséges szived is nyílt legyen! Csakis érted, mulattatásodért halmoztuk össze a leleményesség minden ötletét. Megérdemelhetjük tehát, hogy érdeklődéssel hallgasd végig császári szavunkat.

Trónörökös: Nem akartam senkit sérteni. Császár atyámat legkevésbé volt szándékomban megbántani. De hát tehetek én arról, hogy a titok, a rejtély, a mit ember állított elem, nem tudja felkelteni érdeklődésemet?! Az emberi

Gróf: (A trónörököshöz) Vigyázz . . .

Trónörökös: (A grófhoz.) Sejttem, hogy itt van elrejtve a mellékcél.

Császár: Főudvarmesterünk! Köszöntsé hercegnőinket! Tudasd velük, hogy meghívásunk a választás utánra is szól, bármínő legyen is az eredmény. És most kezdődjék a bemutatás! (Főudvarmester el a csarnokon át.)

Trónörökös: (A grófhoz.) Több szavuk nem volt hozzám. Velem már nem is törődnek.

Gróf: Csak te törödj magaddal. Ez elég! Figyelmeztetek: ne légy elhamarkodott asszonyod megválasztásában. Örök kötésről van szó. (E párbeszéd alatt az udvar két nagy csoportra oszlik. A szín középvonalában így szabaddá lesz az út a csarnoktól a terembe. A főudvarmester jön s a legfelső fokon megáll.)

Főudvarmester: (Jelentve.) Pharos nagyhercegnője; a világbirodalom első dámaja a császárné után! (A hatalom hercegnője tíz lovag kíséretében jön Páncélt és nyitott sisakot visel. A lovagok sisakrostélya zárt. Megjelenésük imponálóan hatalmas. A trónörökös fürkészőleg nézi őket mialatt a trón elé járulnak.)

Hatalom: Nagycsászár! Szívesen és készséggel tettünk eleget felszólításodnak. (A trónörököshöz.) Fenséges ur! Nincs e végtelen birodalomban egyetlen hercegnő sem, akít nem lelkesítene a gondolat, hogy ma feleséget fog választani. Nem tagadom, nincs azon szégyélleni való, hogy császári felszólításra nyíltan pályázom tetszéséért, kezéért. Fenség! Én nem állok idegen előtt. A trónörökös népszerűsége oly nagy, hogy abból, mélységes szemeibe nézve, ismerni vélem egyéniségének legapróbb részleteit is. Magam azonban idegenként állanék most itt, ha nem jöttem volna egyéniségemhez méltó keretben. Pharos nagyhercegség legelső lovagjaival jöttem. Erőt, hatalmat hoztunk. Nézzen végig rajtunk. Itéljen! És döntse el sorsomat!

Trónörökös: Hercegnő! Bocsássa el lovagjait. (Hatalom intésére a lovagok elvegyülnek az udvari csoportokban. Pillanatnyi szünet után malíciózusan): . . . Engedje, hogy páncélját megoldjam.

Hatalom: (Megütközve): De fenség!

Trónörökös: A pályázat nyílt! Jogom van rendelkezni! Megengedi?!

Hatalom: Tiltakozom a bánásmód ellen! Páncélomat nem engedem megoldani! Én nő vagyok!!

Trónörökös: (Szelíd gunnyal): Miért jött elém nőiesség nélkül? A nő, ha férfias, ha a hatalomvágy az egyénisége, megkapó . . .

Hatalom: (Reménykedve): Fenséges ur . . .

Trónörökös: (Élesebben): De csak a felületesek előtt! Lám én elbocsájtottam kíséretét s a hercegnő arcáról eltűnt a ragyogás! Persze! Hísz arcának egyetlen szépsége, a ragyogása, csupán a lovagok páncéljának mit sem érő visszfénye volt. Nagyon jól tudta, hercegnő, miért nem engedte páncélját

Napraforgó.

*Keletre, keletre, ott jö föl a Nap,
akihez a vágyam úgy von, vész, ragad,
mint a napraforgót. Te vagy a Napom,
a fényt, a meleget tetőled kapom.*

*Lelkem hímes szirma kinyit sorra mind,
tárul, hozzád hajlik, csak feléd tekint;
kivirul, sudár lesz, mint bérci fenyő,
hogyan elérjen téged, föl az égre nő.*

*Hogyha rája nézesh, meglátod magad,
szíve téged tükröz, mert te vagy a Nap.
... Ámde ahonnan te életed kapod,
hol van az a Kelet, hol a te Napod?*

HARASZTHY LAJOS.

zatlan lény többé. A Rudolffal való barátság tartalmat adott az ő életének. Ravaszul, számítóan vagy talán inkább ösztönszerűleg, úgy kezdett élni mint Rudolf. Gondolkozása, felfogása, cselekedetei és egész életbeosztása a Rudolf életéhez idomultak. Rájött arra, hogy könnyebb az élete, ha Rudolfot utánozza. Nem kell fejlődnie, vergődnie, mint azelőtt és könnyebben él.

Egyszerűen lemásolta, leplagizálta barátja életét. Önszántából, önelhatározásából úgy sem tudot volna semmit sem tenni. Az árnyéka lett a barátjának. Egy gép lett, amelyet Rudolf hozott akaratlanul és tudtán kívül működésbe. Rábizta életét a Rudolf életére, mint ahogyan a hajós rábizza hajóját a hullámokra. Nem volt akarata, gondolata, egyénisége; cselekedeteinek a rugói, sőt még érzései is a Rudolf egyéniségétől nyerték az éltető erőt.

De egyszer ebben a nyugodtabb folyású életében változás állott be.

Valamelyik este ujjongva kereste fel Barnabást a barátja:

— Megismerkedtem a szép Mariettával — mondotta bizalmasan és az elragadtatás hangján. — Soha szebb leányt nem láttam még nálánál. Eláru-lom neked, hogy máris bele vagyok bolondulva!

Barnabást egészen felvillanyozták Rudolf szavai:

— Ejnye, magam is kíváncsi vagyok rá — mondotta Barnabás lázas érdeklődéssel — kérlek mutasd be őt nekem.

— Kérlek. Mondom: gyönyörű! Holnap felviszlek hozzájuk. El leszel ragadtatva.

Másnap elmentek a leányhoz. Rudolfnak igaza volt: Marietta barátja tetszését is megnyerte. Rudolf nagyon boldog volt, hogy a leány közelében lehet. Látszott rajta, hogy mindenképp igyekszik Marietta kedvében járni.

Roppant gyöngéd, figyelmes és előzékeny volt hozzá. Marietta meg kedves volt mindkettőjükhöz.

Mikor eljöttek Rudolf megkérdezte barátját:

— Hát mit szólsz ő hozzá?

— Gratulálok. Igazad volt. Gyönyörű!

Barnabás ettől az időtől kezdve szintén sokat gondolt Mariettára. Nem volt egészen tisztában érzelmeivel, de mintha neki is nagyon megtetszett volna a leány.

Eh, gondolta magában, mikor a leány járt az eszében — tulajdonképpen nem is nekem tetszik. Rudolf szerelmes belé s ezért gondolom csupán, hogy Marietta nekem is tetszik. Bolondság az egész!

Ebben egyelőre megnyugodott. De később minduntalan visszatért gondolata a leányra.

Rudolf többet járt fel Mariettához s ez bántani kezdte Barnabást. Féltékenykedni kezdett reá. De Rudolf előtt mégsem árulta el érzelmeit.

Titokban kezdte most már magát összehasonlítani barátjával. Kritizálni kezdte a cselekedeteit, a gondolkozását és csakhamar sok hibát fedezett fel emberében. Egyszerre külön akart lenni önála. Majd minden közösséget megtagadott Rudolf egyéniségétől. Nem lesz többé az ő árnyéka! Érezte, hogy ezentúl ő nélküle is meg tud állani a maga lábán. Most egyszerre szembe találta magát vele. Olykor szemrehányásokkal illette magát, hogy eddig is titokban Rudolfot vette mintaképül. És ezentúl igyekezett lehetőleg kevesebbet érintkezni vele.

SZINHÁZ.

A magyar drámatörténeti cyklus lezajlása után Kolozsvár művészi körei nagy várakozással néztek a következő évad művészi eseménye elé. Mikor még csak a kombinációk voltak a levegőben s a színház igazgatójának terveiből senki fia nem tudott bizonyosat, akkor a közel-múlt eseményeiből valami szebbet, valami magasabb feladat megvalósulását, szóval valami nagyszerűbet reméltünk a jövőben. Ugy gondoltuk — mi legalább is úgy — hogy dr. Janovics Jenő nem fog megállni féluton. Nem fog megelégní a magyar irodalomban, a magyar drámatörténetének sorozatos bemutatásával szerzett érdemeivel. Sőt: tovább megy. Nemes hevülettel, művészi intenciokkal és fokozott munkakedvvel világirodalmi babérokért fog síkra szállni az új sásonban.

Igen: mi a magyar cyklus után, egy akár két színházi esztendőn keresztül is, de a drámairodalom történetének sorozatos bemutatását vártuk. Nemcsak nagyszerűnek, de fenségesnek láttuk a gondolatot, mely az elvégzett munkából önként kínálta magát a megvalósításra. És elkövetkezett az idő s vele jött a mi csalódásunk. Nyilvánosság elé kerültek a színház jövő terveí s a programmból megtudtuk, hogy a világ-cyklus helyett csak az antik drámák sorozatában lesz alkalmunk gyönyörködni.

A színház munkatervének nyilvánosságra jutása a maga antik

cyklusával valósággal reflektor-fénynyel árasztotta el Kolozsvárt s ebben a fényözönben ez a mi patinás városunk olyan igazi, úgy a maga karaktereinek megfelelő világításba jutott. Hisz amíg az antik drámák előadásai le nem peregnek letagadhatlanul él és világít a mi közönségünknek a rajongó előszeretete, melylyel minden íránt viseltetik, ha a múlté. Kolozsvár közönségét kasztkülömbőség nélkül tartja harmóniában az a furcsán sajátos közös tulajdonság, hogy a jelen eseményei egyetlen téren sem tudják lelkesedését oly magasra felcsapni, mint aminő mértékben él tudnak mélyedni a rég letúnt idők akármilyen hagyománya felett.

A múlt nagy szeretete — ha tulásba visszük — szinte ledönthetetlen akadály a haladásnak. De abban a pillanatban legértékesebb segítőtársa az a szeretet a fejlődésnek, melyben magát megfékezni tudván a megbecsülésből nem téved a káros tulbecsülésbe. Ezzel párhuzamban áll a kérdés: mit tett, minő munkát végzett a színház a múlt évi magyar cyklussal s hogy mit fog cselekedni, mit fog elérni a megkezdett antik sorozattal?

Janovics dr. és művész-gárdája a kolozsvári színpadon 1911-ben bemutaták a magyar dráma születését, viszontagságait és rohamos fejlődését. Ezzel szemben viszont az 1912—13.-ik évad antik cykusa nem azt jelenti, hogy a világ drámairodalmának születésével, abból gran-

díozusan kibontva, fokozatos fejlődését is elének fogják tární. Dehogya. Erről szó sincsen. A sorozatos előadások tervezete, amit módunkban volt áttanulmányozni, arról győzött meg bennünket, hogy ezzel a ciklussal beletévedtek a káros végletbe. Hisz dr. Janovics Jenőről az antik ciklussal kapcsolatban még a legjobb barátai is fel fogják jegyezni azt az elvitázhatatlan tényt, hogy a tervezet kidolgozásakor megalkudott azzal a káros tulbecsüléssel, amellyel ennek az iskola-városnak tanárközönsége viseltetik a Ó-kor relikviái iránt. Ne köntörfalazzunk tovább. A magyar drámatörténelmi ciklus a magyar múlt emlékeinek megbecsülése volt s így a drámairodalmunk haladására jelentőséggel bírt. Az antik ciklus ellenben a mai tervezetében a klasszikus idők hagyományainak tulbecsülését jelenti s így a megvalósulásában csak arra lesz jó, hogy néhány diákot szemléltető módszerrel tanítson meg mindarra, amit nekünk annakidején elképzelve kellett bemagolnunk.

Csak Aeschylosnak van joga a világ cyluson két darabbal szerepelni. Még pedig a „Perzsák“-kal s az „Oresteia“ trilogiával. Az előbbivel azért, mert ez a műve a világirodalom első színdarabjai közül való. A trilogiával pedig azért, mert dacára annak, hogy az „Oresteia“ alig pár hónappal a „Perzsák“ után készült, a két, színpadnak szánt alkotás között feldolgozás tekintetében egy ezredév a fejlődési különbség.

Az ó-koriak közül Aeschylos után célszerűségi szempontból csak Euripides, Plautus és Aristophanes juthatnának szóhoz egy-egydarabjukkal a sorozatban. Euripides bármelyik alkotásával, csak a „Medea“-jával nem, mert Medea tragédiájának

feldolgozására Grillparzernek biztosított helyet a világirodalomban. Plautusnak és Aristophanesnek a sorozatos előadásokban való szereplési joga nem szorul bővebb magyarázatra.

Összegezzünk tehát. Ha a kolozsvári Nemzeti Színház világirodalmi jelentőséggel bíró ciklust akar produkálni, akkor most, az első lépés után mindent vegyenek fontolóra. Még nem késő. A világ cikluson öt est jutna az antik drámáknak s így ezeknek az előadásoknak lepergéséig van idő belátni, hogy míg a világirodalom remekeinek felvonultatása hírt, dicsőséget és „pénztári sikert“ jelent, addig az antik ciklus minden eredménye bizony csak lokális jellegű lesz. A sorozat híre, dicsősége beleszorul ennek a patinás városnak mohos falaiba.

Tulzás nélkül állíthatjuk, hogy mikor az antik színpadi alkotás, az emberiség jóformán első színdarabjának első felvonására szétvált a bársony függöny, elfogadottak voltunk. Hogyne. Hisz több mint két ezredévnek letűnt korszellemei mellett elhaladva kellett visszasíklanunk a messzi múltba, hogy bele tudjuk magunkat élni a Salamisi csata utáni napok történelmi levegőjébe. Abban a pillanatban pedig, melyben a huszadik század színpadán a drámaírás atyja, Aeschylos ismét megszólalt a világ kifejlődött drámairodalmának minden szellemóriása újra élt emlékezetünkben. Ennek a pillanatnak benső nagyságát sem lekicsinyelni, sem elvitatni nem lehet.

A „Perzsák“ karvezetőjének és övéinek első mondatai után már a maga teljességében kibontakozott az a komor fenség és mindenre ránehezedett az a zordon tragikus levegő, amik külön-külön és s együttvége még inkább nagyzerűbb tu-

lajdonait képezik a görög gení első alkotásának. Ez a tragikus levegő azonban egy nagy tévedésnek vált az akaratlan okozójává. A tévedés a letűnt ezredévek során nem a nézőkben, hanem igen a kritikusokban vert erős gyökeret. Még ma is az az általános vélemény, hogy a „Perzsák“ tragédia. Szomorujáték a fogalomnak a dráma szabályai szerinti értelmében.

Ez nem felel meg az igazságnak: ez egy több ezredéves tévedés, melyhez muszáj hozzányulni. Aeschyles első szindarabja nem tragédia. A „Perzsák“ a kétségbeesésnek, a sírásnak, szóval az emberi „jaj“-nak bámulatosan nagyszerű dramatizálása. Mikor pedig ehhez hozzáteszük, hogy a dramatizálásnak valósággal olyan virtuoszus munkája, melyet ma sem lehet felülmúlni, akkor igazság és méltó megbecsüléssel mi vagyunk Aeschyles szelme iránt.

(ST. T.)

Oscar Wilde mondja valahol a Dorian Gray arcképében, hogy „magnapság egy megtört szív egész sereg kiadásban kél el“. Ezt Flero és Caillavet nagyon is jól tudták, mikor a Primrose kisasszony megírásához hozzáfogtak. Vagy talán, mert jól tudták, fogtak neki a munkának.

Az egész darab nem más, mint toronymagasságnyra felhalmozott érzelmösségek sorozata és ezek tetejébe egy egész raktár deus ex machina! Ezen kívül — nem tudom, a fordító hibájából-e? — a sok hiányt pótoló franczia szellemességnek még nyoma sincs e darabban. Ma ugyan már minden művészi oktatásnak alapja — még a drámáé is — líra, de maga a líra más, mint ami volt. Ezt kár volt figyelmen kívül hagyni. Ha a Primrose kisasszonynak sikere volt, úgy az nem magának a darabnak, hanem a szereplőknek tulajdonítható.

Hát megjött. Megérkezett ő, Ő, a váravárt, a szenzáció, a Bernstein. Ugy jött, mint egy cirkuszt bejelentő sürgöny, amely szerint tud az „Ostrom“-ban is rejtélyekkel, hatásos jelenetekkel és könnyekkel úgy dobálózni, mint a jongleur. Ugy jött, mint egy tudákos matematikus, aki kiszámítja, hogy a hallgatóság szeméből pontosan milyen szög alatt kell a könnyeknek előtörniök. Végül pedig úgy jött, ahogyan Conan Doyle szokott: rémesetekkel, harminc éves multat felkavarva s fejtetőre állított logikával bizonyítva a logika diadalát. A végső benyomásunk az, hogy míg a szerző azt hiszi, hogy ő lord Henry, mi kiláttuk, hogy ismét csak — Bernstein!
b. o.

ÚJ KÖNYVEK

FEKETEORSZÁG. *Földes Imre regénye.* (Dick-kiadás.) Last pour last: inkább ez, mint semmi művészet, de minden tentencia. Igaz: ez a regény régen várt, kívánt dolog, mert ki kellett már nőnie a kuszált, enervált és léglöképpen agyonült

magyar társadalom talajából ennek a káltozó virágnak. És akinek volt, szemie: látta, akinek nem: lássa hogyan ül ennek az országnak szíven egy fekete állat, vampir lehet mert a vész szív, és magát telíti, másraevisong. Jajkiáltás Földes re-

génye. De éppen azért gyenge jalkiáltás, mert a baj sokkal nagyobb, mintsem elbeszélő tehetsége össze tudta volna süríteni legélét. Halovány; mert nem ad bele a telí művészet vért. De mint harcos, kemény öklü írásnak, minden magyar ember asztalán ott kell lennie. Nem baj, ha valahonnan kimondják, hogy éppen azért nem magyar, mert ott van. Sokkal erősebb dokumentum, ez a könyv annak, hogy Hannibal ad portas van a veszély, mintsem erre adnánk. Nem: last pour last, nem: csak tendencia. Nem. Ütni tud, sujt. Öröljünk, hogy valaki mer ütni.

PUHWKY ÖDÖN.

*

Antal Iván versei egy kicsit elkés-tek. Makai Emilt szerettük, a „Margit“-ot kívülről is tudtuk, de már tizenkét éve annak, hogy Makai Emil meghalt, Antal Iván ezt — úgy látszik — elfeledte. Pedig valódi gyönyörűség figyelni azt az irodalmi metamorfózist, amelyen éppen az utolsó tiz-tizenkét évben ment át különösen a mi irodalmunk és művészetünk. Mások ma a nézőpontok, az írások és így más az olvasóközönség is. Ezt Antal Iván mind figyelmen kívül hagyta és egy olyan könyvet hozott a könyvpiacra, amely jó pár évvel ezelőtt elismeréseket s talán még babérokat is termelt volna írójának, de amely ma az olvasóközönség táborának nagyon kis részét érdekelheti csak, ha ugyan egyáltalában érdekli. Nép-

dalgyűjteményt már ma nem lehet kiadni; ezt hagyjuk rá az Akadémiára! Azért mert Antal Iván írta a „Rácsos kapu, rácsos ablak“ című dal szövegét s mivel ezt országszerte éneklék, nem kell mindjárt azt gondolnia, hogy lenéznek mindenkit, aki — ha utolsó pénze is ez — nem rohan megvenni a Seres Samu kiadásában Zilahon megjelent négy koronás könyvét! Nem, nem, Antal Iván gyönyörűen téved! Mi lett volna a „Rácsos kapu, rácsos ablak“-ból ha véletlenül nem írnak rá dallamot? Az maradt volna, ami kötetének a legtöbb verse: egy csomó érzelgősség, semmi más. Vagy talán Antal Ivánt megmámorosította az a gondolat, hogy Dankó Pistának gyönyörű, monumentális szobrot állítanak? Hja, ez más! Dankó Pista méltán kapta a szobrot, de nem gondolnám, hogy Pósa Lajosnak bármikor is hasonlóban legyen része. De Antal Iván még valamit elfelejtett: azt, hogy ma már az izléses kiállítás és a művészi címlap is kritika tárgyát képezi. Kötetének címlapját egy zöld és aranykeretek közé ékelt dúshaju s dúskeblű női profil díszíti, éppen olyan, mint amínők mellett már annyiszor látunk hajkenőcs és tejszörte reklámokat! Sajnálatos, hogy ahonnan Ady Endre indult el a maga csodálatos útjára, Antal Iván még és csak ilyen munkát tud elénkhozni.

BÁRD OSZKÁR.

Olvassa a „Kolozsvári Hírlap”-ot.

Neumann M.

cs. és kir. udvari kamarai
szállító

Kolozsvár, Mátyáskirály-tér 14.

férfi, fiu és leányka ruha áruháza.

SZÖRME KABÁTOK, VÁROSI ÉS UTAZÓ BUNDÁK DUS VÁLASZ-
TÉKBAN RAKTÁRON.

KÉRJEN ÁRJEGYZÉKET!

TELEFON: 431.

**Főzzünk
gázzal,**

Telefon szám 41.

mert a gázzali főzés a legtisztább, a legkényel-
mesebb és aránylag a leggazdságosabb. Nyáron a
konyhában tűrhetetlen meleg nincsen s amellet
bármely pillanatban tetszés szerinti hőfok áll
rendelkezésünkre. A beszerzés kiadással nem jár,
mert úgy a vezetékeket mint a szükséges főző-
ket, fűtőkemencéket és fürdőkályhákat **bérbe
adjuk.** A havonként fizetendő bérdíj cse-
kély összeg. Költségelőirányzat, felvilágosítás
díjmentes.. **A gázgyár igazgatósága.**

WIRTH-ZONGORÁK

erdélyrészi egye-
dűli képviselő-
sége **Triska J.**

Kolozsvár, Bartha
Miklós-u. 14. szám.

Hangolásokat, javítá-
sokat szakszerűen.
végez. Telephon 419

Cégtáblákat

üvegre, vászonra és
bádoglemezre modern
kivitelben jutányosan
készít

Belleváry Mihály,

Kossuth Lajos-utca 7. sz.

Telefon 982.

HOROSZ ÉS KUPÁS

— NŐIDIVAT., VÁSZNON ÉS FEHÉRNEMŰ ÁRUHÁZ —

K O L O Z S V Á R, MÁTYÁS KIRÁLY-TÉR 19 SZÁM.

SZOLID BESZERZÉSI FORRÁS.

TELEFON SZÁM 694

Ha mindennemű nyomtatványt jutányosan és
: : : izléseesen akar, keresse fel az : : :
UNIONNAN BERENDEZETT
ELLENZEK-könyvnyomdai műintézetet.

Telefon 11-23.

Telefon 11-23.

A legpontosabb és

h^o kiszolgálás

BUKOLÁN

TER

fodrászüzletében van.

utca 7. sz.

Erdélyi Kereskedelmi és Automobil-Forgalmi r.-t.

Központi iroda: KOLOZSVÁR, Bánffy palota. (Mátyás király-tér 29.) Telefon 827. — Garázs és javítóműhely: Honvéd-utca 29. Telefon 889. — Fióktelepek: Marosvásárhely, Nagyvárad és Brassó (szervezés alatt.) — Üzletágak: Autóbilok és mindennemű autokellékek eladása, autóbilok javítása és garázsírozása, karosszeria :—: készítés és fényezés. :—:

Hivatalos olaj és benzin állomás.

Gyors. Pontos. Megbízható. Katonai fegyelem. — A fiúk öltözéke kék.

KERJE A 280-AT ELSŐ ERDÉLYRÉSZI MESSENGER-BOY váhalat. (Bejárat: Kismester-utca.)
Mátyás király-tér 11.